

SVETOST — POZIV SVIH KRŠĆANA

(ANALIZA V. POGHLAVLJA LUMEN GENTIUM)

DR BONAVENTURA DUDA

UVOD

1. Peto poglavlje konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* ima naslov: *Opći poziv na svetost u Crkvi*. Poglavlje se sastoji od četiri članka, zapravo od uvoda i tri članka samog izlaganja (br. 39—42). Svaki članak ima po više stavaka (npr. br. 40AB). Radni tekst nacrtu konstitucije prije proglašenja 21. XI. 1964. imao je podnaslove koje je preuzeo i naš službeni hrvatski prijevod, odakle ih mi preuzimamo. Nakana je ovoga teksta — raščlaniti koncilski tekst i popratiti ga prijeko potrebnim bilješkama. Polazimo, dakle, od samog V. poglavlja *Lumen gentium*.¹ Radi lakšeg snalaženja providjeli smo članak rednim brojevima pod kojima se obrađuju neke zaokružene manje cjeline.

2. »U naše dane, obnova studija teologije, osobito duhovnog bogoslovlja, te biblijski i liturgijski pokret sve su više u najširim slojevima kršćanskim posvjedećivali značenje krsne posvete i zahtjev za svetošću svega naroda Božjega².« Tu su svijest mnogi koncilski oci donijeli na Koncil. U koncilskim je raspravama o nacrtu konstitucije o Crkvi sve više sazrijevala živa svijest da je svetost bitna oznaka i zadaća Crkve, a po tome i samih kršćana³. Stoga se iz prethodnog nacrtu o redovnicima, koje je od početka uokvireno u konstituciju o Crkvi, raslojilo kao zasebno ovo V. poglavlje konstitucije *Lumen gentium*. U njemu je svečano izložen nauk Crkve od silne eklesiološke važnosti koji je nekako najjasnije formuliran u br. 40B: »Svima je, dakle, jasno da su svi vjernici bilo kojeg staleža i reda pozvani na puninu kršćanskoga života i savršenstvo ljubavi⁴.«

1 U izlaganju mnogo sam preuzeo iz djela Msgr PHILIPS, *L'Eglise et son mystère au II. Concile du Vatican*, Tome II, Paris 1968, str. 63—116 te iz članka u knjizi T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, izd. Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1972², str. 201—221. Uz to sam konzultirao komentar K. Rahnera u dodatnom volumu u *Lexicon für Theologie und Kirche* pod naslovom *Das Zweite Vatikanische Konzil*, izd. Herder 1966, str. 289—302 te *La Costituzione dogmatica sulla Chiesa*, izd. Elle Di Ci, Torino 1965. i druge komentare konstitucije *Lumen gentium*, osobito M. LABOURDETTE, O. P., *Universale vocazione alla santità nella Chiesa* u G. BARAUNA, *La Chiesa del Vaticano II*, izd. Vallecchi, Firenze 1966, str. 1033—1059.

2 M. LABOURDETTE, n. dj., str. 1033.

3 Postanak ovoga poglavlja ukratko opisuje T. J. ŠAGI-BUNIĆ, n. dj., str. 201—204.

4 Ta temeljna teza Koncila ponavlja se više puta u konstituciji *Lumen gentium*: br. 11C — br. 39B («Zato su svi u Crkvi pozvani na svetost...») — br. 40B («Svima je dakle jasno...») — br. 41A (odmah u početku po latinskom treba biti: »U različitim vrstama života ... svi gaje jednu svetost...») — br. 41G — br. 42E.

3. Ovo peto poglavlje mnogostruko je pripravljeno već u prethodnim poglavljima, naročito u poglavlju I. i II. po kojima *cilj posvetiteljskog djelovanja Božjeg u Crkvi jest svetost*. Dosta je upozoriti samo na ovu sekvenciju: u br. 10 i 11 govori se o općem svećeništvu vjernika, odnosno o vršenju tog općeg svećeništva u sakramentima; i br. 11C završava s izjavom koja u jezgri navješćuje cijelo V. poglavlje: »Opskrbljeni tolikim i tako divnim sredstvima spasenja (to jest sakramentima), svi vjernici bilo kojeg staleža i položaja pozvani su od Gospodina, svaki na svom putu (bolje: svaki svojim putem), na onu savršenost svetosti kojom je savršen sam Otac⁵.«

I. SVETOST U CRKVI (BR. 39AB)

4. Svetost⁵ je u mnogostrukom smislu *eklezijalna-crkvena* zbilja. Stoga Koncil polazi od svetosti same Crkve da u nju položi korijene svetosti pojedine osobe ili osoba udruženih u Crkvi⁶. Uistinu, Crkva je tlo i okoliš svetosti; ona je na svoj način izvorište i kljajalište svetosti svojih članova; svetost njoj plodi (usp. br. 40B). Tako je svaka pojedinačna svetost *iz Crkve i za Crkvu*.

Treba odmah napomenuti da Crkva — uvijek i nepokolebljivo sveta — svoju konkretnu svetost doseže istom u eshatonu, u punoj sazrelosti svojih članova, po završetku zemaljskog putovanja. Stoga V. poglavlje konstitucije *Lumen gentium* upućuje na njezino VII. poglavlje — *Eshatološki značaj putujuće Crkve i njezino sjedinjenje s nebeskom Crkvom* (usp. naš br. 6 i 20).⁷

5. Za daljnje razlaganje važno je i ovo: u teologiji se razlikuje dvostruki vid svetosti: tzv. *ontička* ili *bivstvena* svetost i *moralna* ili *čudoredna*. Najbolje ćemo to uočiti na primjeru. Crkva je ontički sveta zbog svojih suodnosa s presvetim Trojstvom (usp. naš br. 7). I ta je svetost »indefectibilis — neizgubljiva«. Crkva je moralno sveta zbog zalaganja svojih članova — pojedinaca i zajednice — u suradnji (*sinergija*) s djelovanjem Duha Svetoga u njima. I ta je svetost u ovom zemaljskom putovanju relativna (usp. naš br. 4 i 20).

»Nije Crkva sveta — piše T. Šagi-Bunić — u prvom redu zato što su svete pojedine osobe po svojim moralnim naporima, već su te pojedine osobe svete u prvom redu zato što je sama Crkva unutrašnje i prvotno sveta, te snaga i vrijednost njihovih moralnih težnji proizlazi iz ontičke

5 Koncil radije i češće govori o svetosti, ali ne zazuje ni od *savršenstva* koje je inače donedavno prevladavalo u teološkoj i pobudnoj literaturi. I svetost i savršenstvo jesu biblijski izrazi, ali je svetost nekako više biblijska. Najbližu informaciju o tom daje *Rječnik biblijske teologije*, izd. Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1969. u člancima: *Savršenost* (str. 1144–47), *Svetost* (str. 1312–13) te pod *Pravednost* (str. 956–957; 959–961). Sv. Pavao češće pod izrazom »savršenost« razumijeva kršćansku zrelost: usp. A. KRESINA, *Pojam obnove i zrelosti kršćanskog života po sv. Pavlu* u BS 36 (1966) 315–322; v. i recenziju njegove doktorske disertacije u BS 36 (1966) 147–148.

6 Usp. T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *n. dj.*, str. 204.

7 O tome piše T. J. Šagi-Bunić u knjižici *Nema privatnoga Boga* (Izdanje Kršćanske sadašnjosti, Zagreb, 1970) pod naslovom *Mi i sveci* (str. 21–23): »Za kršćansku Crkvu, za ovo društvo na zemlji, specifično je i osebužno da onaj definitivni, bolji dio, ona jezgra društva, nije na zemlji nego na nebesima. To je glavna razlika između Crkve i drugih društava« (str. 21). — Vrlo je značajna riječ Koncila u *Lumen gentium* br. 48C: »... jer Crkva je već na zemlji označena pravom svetošću, iako nesavršenom.«

svetosti Crkve kao takve. A ta prvotna i neizgubiva svetost Crkve ukorijenjena je u svetosti trojedinoga Boga, ona iz nje izvire i na njoj počiva⁸.

Tako se i u pojedinom kršćaninu može razlikovati ontička i moralna svetost. Kršćanin je ontički-bivstveno svet po svom krštenju, po temeljnom suodnosu s trojedinim Bogom, po posvetnoj milosti ili bogosinstvu koje nas čini bogolikima i kristolikima, po tom što je hram Duha Svetoga. Moralno je svet po svom zalaganju kojim sudjeluje s Duhom Svetim koji djeluje u njemu pa nastoji u cjelovitom svom životu ostvariti savršenu ljubav.

Svetost je, dakle, u isto vrijeme *djelo Božje i djelo čovjekovo*, i Božji dar i ljudski dar. Stoga se sva moralna propovijed sv. Pavla svodi na paradoksalno načelo: »Budi što jesi! Jesi svet, budi svet!«

6. *Moralna svetost*, dakle, koju Koncil u ovom poglavlju ima pred očima jest svetost »putujuće Crkve« (Ecclesia peregrinans), a to je nadasve svetost u nastajanju, svetost u sazrijevanju. *Ontička svetost-posvećenje*, koju redovitije nazivljemo milost posvetna, jest pokretačka snaga u nama koja hoće da razvije sve svoje virtualnosti, svu svoju krepčinu, zahvaćajući sve više cijelo naše biće u svim našim suodnosima — u protoku trenutka, dana i godine. Po staroj riječi: »Pjesnik se rađa, govornik nastaje« može se reći: »Svetac nastaje!« Povijest je svakog sveca svojevrsna »knjiga postanka« (usp. naše br. 4, 12 i 46).

7. Prva rečenica br. 39A ima obilje teoloških značenja. Svetost Crkve — pa tako i svetost u Crkvi — utemeljuje se *trinitarno* — *trojstveno*: svetost je dar i djelovanje Trojedinoga u Crkvi. Ona silazi od Oca po Sinu i zahvaća nas u Duhu Svetome; ona ulazi kao naše suradničko zalaganje (*sinergija*) u Duhu po Sinu k Ocu.

U tom je sklopu, dakako, najjače istaknut *kritički vid* kršćanske svetosti. Polazište je za to u Ef 5, 25—26. Krist svoju Crkvu kao zaručnicu ljubi, za nju sebe daje... nju sa sobom združuje kao svoje Tijelo i Duhom je Svetim dariva (= *pneumatički ili duhovski vid* svetosti),⁹ a sve na slavu Boga Oca (= *patricentrički vid* svetosti). Iz te mnogostruke povezanosti s Trojstvom izvire ontička svetost Crkve koja pozivlje i obvezuje svu Crkvu i pojedine njezine udove na moralno zalaganje (usp. naš br. 16 do 19).¹⁰

8 N. dj., str. 204.

9 »Crkva je sveta kao Zaručnica i Tijelo presvetoga Krista Sina Božjega, jer je puna Duha Svetoga... On je čini svetom«, piše T. J. SAGI-BUNIĆ, n. dj., str. 205.

10 Vrijedno je tu zabilježiti vrlo zgusnuti tekst kojim K. RAHNER (n. dj., str. 289—291) popraćuje ovaj stavak: »Kršćanska svetost nije u prvoj liniji, a svakako nije isključivo neko moralno savršenstvo, čudoredni heroizam čovjekov. Najprije i u najdubljem korijenu, kršćanska svetost jest: čovjeku otkupljeniku bez ikakve njegove zaslage darovana slava (doxa) i ljubav (agape) samoga Boga. Ponašanje, Bog je jedini svet (9. Sam 2,2), on je sama svetost. Zatim, »jedini svet« jest Krist, i to ne samo kao Bog; on je i kao čovjek bivstveno svet zbog svoje božanske osobnosti. Bivstvena svetost Kristova čovjštva (zbog njegova hipostatskog sjedinjenja s božanstvom) naziva se u teološkoj predaji »pomazanje čovjštva božanstvom« (usp. Heb 1,9). Na toj bivstvenoj svetosti, koju on kao božanski Logos saopćuje svome čovjstvu, temelji se i njegova ljudska svetost koja je dar Boga Oca i djelo Duha Svetoga. U tom smislu — na temelju LK 4,18 i Dj 10,38 — teološka tradicija rado govori o Kristovu »pomazanju Duhom Svetim«. Čovjek Isus imao je puninu posvetne milosti. Njegov čovječji duh, to jest njegova spoznaja i volja bijahu na najsavršeniji način uzdignuti da sudjeluju u slavi i ljubavi Božjoj. Tijelo Kristovo, priuzeto u osobnost Logosa, također sudjeluje u bivstvenoj i stvorenoj svetosti Bogočovjekovoj. A naša opet svetost jest sudioništvo — u Duhu Svetom — u svetosti Kristovoj. Krist je

8. Značajna je u sredini br. 31 — »Ideo-Zato-Stoga« — koji posve dobro dijeli ovaj članak u dva stavka (br. 31AB). Kršćaninov se poziv na svetost izvodi iz svetosti Crkve koja je sveta-posvećena zbog svojih otajstvenih, ali bivstvenih-ontičkih veza s Kristom. Tako se unaprijed isključuje zabluda po kojoj bi kršćanska svetost bila u prvom redu neko čisto moralno savršenstvo, puko ćudoredno herojstvo čovjekovo. Ističe se da je moralna svetost posljedak ontičke te da je ujedno i poziv i zadaća.

9. Na izlaganje, dakle, o svetosti Crkve u br. 39A nadovezuje se svečana tvrdnja Koncila u br. 39B: »Stoga — budući da je Crkva sveta — svi su u Crkvi pozvani na svetost.« I hijerarhija i laici — sav Božji narod. Biblijsko utemeljenje te tvrdnje nalazimo u 1 Sol 4,3 i Ef, 14. Ovo početno »svi« ponavljat će se kao refren u svim susljednim člancima: u br. 40 u proćelju i zaglavku; u br. 41 u prvoj rečenici (u latinskom se nalazi »omnes« koji je nestao u hrvatskom) i u zaglavku (br. 41G); u br. 42E. Tom se tvrdnjom želi reći: Kristovu svetost koju smo u krstu primili — u Crkvi, po Crkvi i za Crkvu — u svagdašnjem životu, svaki u svom pozivu i životnom staležu, treba da što potpunije ostvarujemo, do savršene zrelosti.

10. No ta svetost Crkve, pa tako i svetost kršćanâ nije s a m o unutrašnja; ona se mora »očistiti u milosnim plodovima koje svetac treba da teži za tim očitovanjem — to bi bila kobna ostentativnost, protivna svakoj svetosti — već se sama svetost svojom snagom nužno pokazuje u djelima ljubavi te »druge pobuđuje na dobro«.

11. Na to se odmah priklapa izlaganje o mnogoobličnosti svetosti, čemu će biti posvećen sav br. 41. Tu se ukratko iznosi: t k o je pozvan na svetost; u č e m u je svetost, g d j e i k a k o se ona ostvaruje.

Tko je, dakle, pozvan na svetost? Prvo se promatraju pojedinci, a poslije — u poglavlju VI. — bit će riječ o udruženom obliku nastojanja oko svetosti u ustanovama ili staležima što ih je Crkva odobrila.

Gdje se ostvaruje svetost? Evo prvog odgovora, koji će se u susljednim člancima više puta ponoviti: »in suo vitae ordine — svatko u svom životnom redu«, u svojim životnim okolnostima (usp. *Lumen gentium* br. 11C; 40B; 41AG; 42E). Dakle, okoliš svetosti nije negdje drugdje — alibi — nego ondje gdje pojedinac svaki dan živi i djeluje. Svetost nije bijeg od života, nije alibi.

»naša svetost« (1 Kor 1,30) i »od njegove punine svi primismo milost na milost« (Iv 1,16).«

I K. Rahner nastavlja: »No saopćivanje te svetosti Kristove onima koje Bog pozivlje na svetost ne događa se neposredno, u čisto osobnom odnošaju osobe naspram osobi; događa se u Crkvi, u zajednici Božjega naroda i njezinim posredovanjem. Jer Crkva, a ne pojedinac, stoji u prvom odnošaju prema njemu, jedinome svetome. U svome utjelovljenju i okupiteljskom činu na križu on je nju, prvu, ljubio kao svoju zaručnicu; za nju se predao da je posveti . . . nju je očistio u vodenoj kupelji po riječi (Ef 5,25—26). To će reći: svetost Crkve, koja je utemeljena u Isusovom krstu krvi na križu (usp. Mk 10, 38 sl; Lk 12,50), obnavlja se stalno u povijesti i postaje plodna za svakoga pojedinca u sakramentu krsta što ga je Krist ustanovio i odjelovio na sliku svoje spasiteljske smrti (Rim 6,3 sl). U najdubljem smislu, sam Krist krsti. On svakoga novoga člana, svaki novi ud pricijepuje i pritelovljuje Tijelu svome, Crkvi, i tako posvećuje cijelu Crkvu i nanovo je svojim Duhom dariva (. . .)«. K. Rahner završuje riječima H. Schlier-a u komentaru poslanice Efežanima str. 258: »U krstu se trajno ponavlja ovo: Krist sebi predvodi Crkvu-zaručnicu koju je jednom sebi predveo (u svom vlastitom samodaru), te ona kao takva u svakom krstu iznova stupa preda nj. Krist se dao za posvećenje Crkve u tom smislu što trajno, u krstu svakog vjernika, on sebi predvodi Crkvu kao neokaljanu zaručnicu.«

U čemu je svetost? U savršenoj ljubavi (što će razviti br. 42). I sada to dvoje treba spojiti (gdje i u čemu): za svetost se traži savršena ljubav u cjelokupnome životnom okolišu, kako izriječkom spaja br. 40B (usp. naš br. 21).

Ne smijemo propustiti upozoriti na jedan važan sastojak br. 39B: svetost je *altruistična* (= »druge pobuđuju na dobro«). Ne bi to trebalo ni reći, jer *ljubav je dvokrilna*, uvijek se odnosi prema Bogu i bližnjemu. Ne može se, dakle, zamisliti svetac koji ne bi imao osjećaja da kraj njega postoje drugi. Naprotiv, *svetac je čovjek za drugoga*. On je uvijek dobročinitelj, a poseban oblik dobročinstva jest pobuđivati druge na dobro samim time što činimo dobro.

12. Izdvajamo iz br. 39B prevažan sastojak koji upućuje na to kako se ostvaruje svetost. U tvrdnji »koji... teže za savršenom ljubavlju« valja istaknuti ono »*tendunt-teže*«. Time se ističe prevažno načelo *rasta*¹¹ na koje smo već upozorili i na koje ćemo se još vratiti (usp. naš br. 4, 6 i 45). Stručno se veli da svetost na zemlji nikada nije dostignuta (»*acquisita*«) nego je u *sticanju* (»*acquirenda*«).

13. Pri kraju br. 39B Koncil promatra svetost koja se nekako »na poseban način« (po latinskom možda bolje »na vlastit način«) očituje u *vršenju evanđeoskih savjeta*, i to dvojako: a) zasebno ili privatno i b) u druženju, t. j. u ustanovi ili staležu odobrenu od Crkve. O evanđeoskim savjetima bit će još riječi u br. 42 C (usp. naš br. 53—56), ali već ovdje treba istaknuti troje: a) iz same formulacije br. 39B, iako je vršenje evanđeoskih savjeta nekako u naravi svetosti, jasno je da svetost nije nužno vršenje evanđeoskih savjeta, pogotovu ne na redovnički način; b) i ovdje i u br. 42C Crkva potiče i osobnu inicijativu vršenja savjetâ; c) ovdje se uvodi u poglavlje VI. o redovnicima.

14. Sada možemo sažeti nauk br. 39AB u kojemu je u jezgri zacrtano cijelo poglavlje V. i VI. konstitucije *Lumen gentium*: 1) Svetost Crkve izvire iz svetosti samoga Boga po Kristu u Duhu Svetom; 2) U toj su svetosti po krštenju svi kršćani; 3) Iz darovane svetosti izvodi se potreba založene svetosti; 4) Svetost je mnogooblična, već prema različitim načinima života, pozivima i službama; 5) Svetost se nekako na vlastit način očituje u vršenju evanđeoskih savjeta, zasebno ili udruženo; 6) Uvijek se sastoji u savršenoj ljubavi u sklopu svagdašnjih dužnosti i suodnosa.

II. OPĆI POZIV NA SVETOST (BR. 40AB)

15. Ovaj članak konstitucije želi opravdati temeljnu tvrdnju i nauk Koncila koji se nalazi u naslovu V. poglavlja i u podnaslovu ovog članka: »Svi su kršćani pozvani na svetost.« Evo dokaznog postupka: 1) Gospodinova riječ (Mt 5,48); 2) Poslanje Duha Svetoga; 3) Krsna posvetna milost, milost bogosinstva; 4) Poticaji sv. Pavla kršćanima da žive u skladu s primljenom milošću.

16. Članak je intoniran vrlo svečano i osobno, izrazito *kristički*: »Gospodin Isus, božanski Učitelj i uzor svake savršenosti... pro-

¹¹ Usp. *Rječnik biblijske teologije*, str. 1081—84 kao i ono što smo naveli u bilj. 5.

povijedao je svetost života kojoj je on Početnik i Dovršitelj.¹²« Možemo odmah ovamo prenijeti i kristički sadržaj zaglavka (br. 40B) u kojemu se nastojanje oko svetosti svodi na *nasljedovanje* Krista (»idući njegovim stopama«) i *suobličavanje s Kristom*. To se nasljedovanje i suobličavanje svodi poglavito na to da poput Krista slušamo i poslušamo volju Očevu. Na to se odmah nadovezuje br. 41A u kojemu je za svetost bitno da budemo »poslušni glasu Očevu i klanjamo se Bogu u Duhu i Istini« (usp. naš br. 24).

17. A na koju smo svetost pozvani? Na Očevu, kako je jasno iz Mt 5,48. To smo nazvali *patricentričkim* oblikom svetosti (v. naš br. 7), i neka nam se oprostí ta kovanica (prema riječi »kristocentrizam«). Želimo reći da svetost sva izvire u Bogu Ocu i sva je upravljena na slavu Boga Oca, kako ističe već *Lumen gentium* br. 11C: »Svi su vjernici... pozvani od Gospodina (Krista Isusa)... na onu savršenost svetosti kojom je savršen sam Otac nebeski.« Očito je taj nauk utemeljen na riječi Kristovoj: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt 5,48). Tu valja dozvati u pamet da je Matejevo »savršenstvo« u Lk 6,36 pretvoreno u »*milosrđe*« pa stoga: »Budite savršeni« znači: »Budite milosrdni kao što je milosrdan Otac vaš nebeski.«

18. U sklopu krističkog promatranja br. 40A ističe se i *pneumatički iiii duhovski* oblik svetosti. Osim što svojim vjernicima Krist upućuje izvanjski poziv (izražen u Evandjelju), on u njima provodi iznutra svoje djelo posvećenja po svome Duhu. »Svima je poslao Duha Svetoga« da on — Duh Sveti — »djelo njegovo dovršuje i izvršuje svako posvećenje, kako veli IV. euharistijska molitva. Duh Sveti »iznutra pokreće« vjernike na dvokrilnu ljubav: da ljube Boga nadasve (po Mk 12,30 par) i da se uzajamno ljube kao što je Krist njih ljubio (po Iv 13,14 i 15,12 da daju život za one koje ljube). I opet kristički oblik svetosti: *mjera ljubavi jest Krist*. Možda to prikladno izražavaju riječi sv. Bernarda: »Mjera je ljubavi ljubiti bez mjere«.

19. I u br. 40A u prvom se planu (već smo na to navikli) promatra naša ontička svetost: a) milosni Božji poziv (»ne po našim djelima«); b) opravdanje u Isusu; c) krsna posveta po kojoj smo primili milost bogosinstva i sudioništvo u božanskoj naravi. Na osnovi svega toga mi smo »uistinu sveti«, dakako ontički. Ta ontična svetost jest korijen i razlog moralnog zalaganja: »Oni, dakle, moraju uz Božju pomoć *držati i usavršiti* (bolje hrvatski: *usavršavati*) svetost koju su primili.« Dakle, i opet: svetost je u prvom redu Božji dar, ali uza nj se zahtijeva i ljudski mar.

U tom sklopu Koncil nam pruža malu antologiju Pavlovih tekstova koji zahtijevaju naše *sudjelovanje-sinergiju*: Ef 5,3/Kol 3,12; Gal 5,22; Rim 6,22. Za Pavlovu propovijed je bitno ovo: a) nije najprije neka naša

¹² Vrijedno je ponovno čitati što je o Kristovu posvetiteljstvu napisao PIO XII. u enciklici *Mistično Tijelo Kristovo* (preveo Dragutin Nežić, tada duhovnik u zagrebačkom bogoslovnom sjemeništu), Zagreb 1944, napose str. 74–75 s podnaslovom (*Krist*) *posvećuje Crkvu i vjernike*: »Krist je prvi uzrok (auctor) i stvaralac (effector) svetosti. Ne može biti ni jednoga spasonosnoga čina koji ne bi dolazio od Njega kao iz nebeskog izvora. 'Bez mene', reče, 'ne možete ništa učiniti' (Iv 15,5) ... I milost i slava imadu svoj izvor u neiscrpljivoj njegovoj punini ... I kad se dijele sakramenti Crkve izvanjskim obredom, on je onaj koji proizvodi učinak u dušama (S. Th. q. 64, a. 3) ... On umnaža milosti i pripravlja duši i tijelu postignuće nebeske slave ...«

moralna integralnost privukla na nas Božje oko, nego — on nas je bez ikakve naše prethodne zasluge, po čistoj svojoj dobroti izvukao iz grešnosti; b) no jednom darovana svetost postaje za nas obveza. Odatle paradoksalno načelo: Budite sveti, jer ste sveti (usp. naš br. 5).

20. Dakako, valja zapaziti pri kraju br. 40A. *pokajnički* oblik svetosti koji se osniva na Jak 3,2 i Mt 6,12. Sjetimo se i sakramenta pomirenja kojim čuvamo i obnovljamo krsnu svetost (usp. *Obred pokore*, Uvod vr. 3—7).

Postavlja se pitanje *grešnika u Crkvi*.¹³ Kao odgovor navodimo značajan tekst iz *Lumen gentium* br. 8D: »Crkva u svom krilu obuhvaća grešnike, pa je u isti mah sveta i uvijek potrebita čišćenja, neprestance vrši pokoru i obnovu.« Rješenju pitanja mnogo pridonosi i VII. poglavlje *Lumen gentium* po kojemu je Crkva u punoj sazrelosti sveta tek u eshatonu (usp. naš br. 5).

21. Br. 40B i opet završava u zaglavku tvrdnjom do koje je Koncilu toliko stalo: svi su kršćani pozvani na svetost (usp. naš br. 9). Samo ovdje se dodaju važna pojašnjenja: a) svi vjernici »bilo kojeg staleža i reda«; b) pozvani su »na potpuni (možda bolje: cjelovit) kršćanski život i savršenu ljubav«. Dakle, svetost je sinonim za savršenu ljubav (o tom više u br. 42), a okoliš svetosti nije samo neki dio nego cijelo područje kršćanskoga života svakog pojedinog kršćanina (v. naš br. 11). Svetost nipošto nije neka nadogradnja, pa stoga ni luksus.

22. Stoga nipošto ne smijemo mimoići bilj. 4 u br. 40B u kojoj Koncil dokumentira svoju učiteljsku tvrdnju navodima Pija XI. i Pija XII. Obojica su se zauzela za tzv. *laičku svetost*. Pio XI. je enciklikom *Rerum omnium* od 26. siječnja 1923. proglasio sv. Franju Saleškog crkvenim naučiteljem poglavito zbog utjecajnosti njegove nauke: *svetost je za sve*.

Temeljni tekst sv. Franje Saleškog nalazimo u njegovu djelu *Filoteja* ili *Uvod u pobožni život*, knj. I, gl. 3 (hrvatsko izdanje Zbora duhovne mladeži u Senju od god. 1940. str. 29—32). Pod naslovom *Svetost pristaje svim staležima* on piše: »Stvarajući svijet, Bog zapovijedi biljkama da svaka rađa plod 'po svojoj vrsti'. Tako zapovijeda kršćanima da rađaju plodove pobožnosti svaki prema svome staležu i zvanju. Različno moraju vršiti pobožnost plemić, obrtnik, sluga, knez, udovica, žena, djevojka; osim toga *treba pobožnost prilagoditi* snazi, prilikama i dužnostima svakog pojedinca... Ne, Filoteja, pobožnost ne kvari ništa, već sve usavrške mogu usavršiti ljudi u svjetovima staležima... Bili gdje mu drago, nost... *Zabluda je*, pače i krivovjerje kad hoće da potjeraju pobožni život iz vojarna, iz obrtničkih kuća, iz kneževskih dvorova, iz porodica. Dašto, Filoteja, čisto promatralačka pobožnost, samostanska i redovnička ne da se vršiti u tim staležima. No, osim tih triju pobožnosti ima i drugih koje mogu usavršiti ljudi u svetovnim staležima... Bili gdje mu drago, možemo i moramo čeznuti za savršenim životom.«

Pio XI. u spomenutoj se enciklici pozivlje na ovaj svečev tekst pa nastavlja: »Neka nitko ne zamišlja da je savršenstvo povlastica rijetkih, dok se drugi moraju zadovoljiti najmanjim stupnjem kreposti. Naprotiv, *svakog posebice i sve bez iznimke obvezuje isti zakon*.« I Papa zaklju-

¹³ O tom v. T. J. ŠAGI-BUNIC, *n. dj.*, str. 205—206 i M. ZOVKIC, *Obnova Crkve prema II. vatikanskom koncilu*, izdanje Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1969, osobito odlomak *Duhovna obnova grešnog naroda Božjeg*, str. 3—7.

čuje: »Neka puk Božji znade da svet život nije neki izvanredni dar, rezerviran samo nekima . . . svetost je sveopći cilj i zajednička dužnost za sve.«

23. Važan je i ulomak iz br. 40B koji ističe antropološki i eklezijalni oblik svetosti. Ponajprije, »po svetosti se i u zemaljskom društvu promiče humaniji način života.« To nas podjeća na zaglavlak IV. poglavlja *Lumen gentium* br. 38 po kojemu su »laici duša svijeta« po drevnoj riječi Poslanice Diognetu. Koncil je ovdje vrlo kratak, ali u konstituciji *Gaudium et spes* postoje cijela poglavlja o tom što sve kršćansko zalaganje može pridonijeti za očovječenje i unapređenje čovjeka i društva. *Eklezijalni* vid svetosti također je posve kratko naznačen: svetost plodi Crkvi (usp. naš br. 4).

24. Kao što je br. 40 počeo Kristom, tako i završava. Evo poglavitih sastojaka: a) nemaju svi istu mjeru darova Kristovih, ali svatko treba da iskoristi svoj dar; b) uz dar potrebno je i naše sudjelovanje; c) kao bliži cilj svetosti izdiže se nasljedovanje i suobličavanje s Kristom: kršćanin treba da postane kristolikim; d) bitni sastojci te kristolikosti jesu: a) slušati i poslušati u svemu volju Očevu i b) svom se dušom posvetiti (bolje: posvećivati) slavi Božjoj i služenju braći (usp. naš br. 16).

III. MNOGOOBLIČNOST SVETOSTI (BR. 41A—G)

25. Cijeli članak br. 41 primjenjuje načela prethodnih članaka na različite oblike života u Crkvi i ovako je strukturiran: 1) najprije se u br. 41A govori najopćenitije, utvrđuje u isto vrijeme i *jedinstvo i mnogoobličnost* svetosti; 2) zatim se u br. 41B-E izlažu neke vrste *tipologija svetosti*, to jest opisuje se nekoliko temeljnih oblika kršćanske svetosti, najprije hijerarhijske ili kleričke, a zatim laičke. Koncil u tome nije htio, a ni mogao, biti iscrpan nego samo — tipičan; 3) napokon u zaglavku 41G, kao u nekoj vrsti inkluzije ili uokvirenja, Koncil se vraća na ono što je u mnogoobličnosti za sve jedno i zajedničko.

26. U samom početku br. 41A postavlja temeljno načelo: »Svi (u latinskom *omnes*) gaje jednu svetost u najrazličitijim vrstama života.« Dakle, svetost je jedna i mnogooblična.

27. Pozabavimo se najprije jedinstvom. Ono je formulirano *trojstveno* (usp. naš br. 7 i 16—19), pomalo u stilu sv. Pavla: a) kršćane koji teže za svetošću »vodi Duh Božji«; b) oni su »poslušni glasu Očevu i klanjaju se Ocu u Duhu i Istini«; c) »slijede Krista koji — siromašan i ponizan — nosi svoj križ«. Usput je istaknut i *staurološki* ili *križevni* oblik svetosti, ili točnije *vazmeni*: put do uskrsnuća i slave vodi samo preko Golgote. Nadalje, uz »Veliko Trojstvo« istaknuto je kao sastojak svetosti i »malo trojstvo«: vjera, ufanje i ljubav. Zapazimo koncilsku formulaciju: živa vjera — vjera koja budi nadu — vjera koja djeluje po ljubavi (= Gal 5,6: *pistis di' agapes energoumene*).

28. Dakle, uza sve najrazličitije »duhovnosti« ili »duhovne škole«, koje imaju svoju vrijednost, ovdje se ističe jedinstvena, katolička i svima zajednička duhovnost koja ima ove sastojke: 1) Sve treba da vodi Duh Božji; 2) Svi treba da budu poslušni glasu Očevu; 3) Svi treba da se

klanjaju Ocu u Duhu i Istini; 4) Svi treba da slijede Krista, siromašna, ponizna, križem opterećena; 5) Svi treba da idu putem vjere, ufanja i ljubavi. To će se još snažnije istaknuti u br. 42. U njemu se proglašuje kao vrhunski i za sve obvezatan jedan i jedinstveni put — put ljubavi prema Bogu i bližnjemu (usp. naš br. 14).

29. No nakon zajamčena jedinstva kršćanske svetosti Koncil prelazi na promatranje njezine mnogoobličnosti, što je također nedvojbeno činjenica života u Crkvi. Na čemu se poglavito osniva ta mnogoobličnost? Ona je već spomenuta u br. 39B (usp. naš br. 11 i 22.8) i br. 40B gdje se govori o različitoj mjeri dara Kristova (usp. naš br. 24), a naročito se ovdje razvijaju temeljni sastojci te mnogoobličnosti. Kada to sve sabere, mnogoobličnost svetosti je uvjetovana: a) različitim načinima života, pozivima i službama; b) različitim darovima; c) različitim zadaćama. Tu bismo morali naširoko razviti nauk sv. Pavla (osobito u 1 Kor 12 do 14) o različitim karizmama kojima Duh Sveti snabdijeva i dariva Crkvu, Tijelo Kristovo. Temeljni razlog različitosti darova jest *komplementarnost*: obdareni se uzajamno dopunjuju — potrebni su jedni drugima — i tako izgrađuju cjelovit organizam Tijela Kristova. Ključno poglavlje o tome nalazi se u *Lumen gentium* br. 12¹⁴

30. U svemu tome dolazi do izražaja načelo *katoliciteta* ili *sveopćenitosti*: savršeno jedinstvo uza sve i mnoge pozive, sposobnosti i poslanja. »Ništa nije tako raznoliko u Crkvi«, piše Msgr Philips, kao procesija svetaca. Jedinstvo u mnogostrukosti, može se reći, temeljno je načelo i samoga Trojstva što se tako divno odrazuje u svetosti Crkve.

Treba, dakle, umjeti uočavati *specifičnosti i individualnosti svetaca*, a ne valja stvarati stereotipnu šablonu svetosti. U neku ruku, svaki je svetac jedinstven i neponovljiv. Svatko treba da prokrči svoj put k svetosti: u svojim životnim prilikama, a po mjeri svoga dara i poziva. Za to treba mnogo nadahnuća i invencije. Pa i mašte. Dakako, glavni je djelatnik uvijek Duh Sveti, ali on mnogo toga ostavlja i pojedincu u kome djeluje i zajednici za koju djeluje.¹⁵

14 Prvi navještaj te nauke nalazimo u spomenutoj enciklici Pija XII *Mistično Tijelo Kristovo* gdje u hrv. prijevodu vrijedi pročitati ono što na str. 44 piše o karizmama, a onda odlomke pod naslovima *Princip toga života (Crkve) jest Duh Sveti i Duh Sveti je duša Mističnog Tijela*, str. 77—79.

15 O toj mnogoobličnosti svetosti izvrsno piše u zbirci propovijedi T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kršćanstvo ne može biti umorno*, Split, 1962. (ciklostilom). Tu o propovijedi o sv. Josipu pod naslovom *Svaki je svetac izuzetan*, (str. 44—51) čitamo: »Na tom načelu pojednostavnjenja i ujednačivanja svega u svecima, razvila se u katoličkoj literaturi jedna već uigrana hagiografska manira, čitav jedan smjer koji nekako rutinski dikтира kako se pišu životopisi svetaca ... Sveći u tim knjigama frapantno su svi jedan nalik na drugoga ... Ipak je to samo hagiografska manira koja po pravilu izvlači i naglašava samo neke zajedničke crte, a potiskuje ili uklanja ili naprosto ne vidi ono u svakom svecu pojedinačno, osebujno, izuzetno« (str. 46). »Ali ... ti si pojedinac, zasebna osoba, i tvoja je situacija originalna: Bog tebe hoće na tvojemu mjestu i da izvršiš ove konkretne zadatke koje je tvojim rukama, tvojoj dosjetljivosti, tvojoj odvažnosti povjerio ... Bog hoće da ti budeš originalan svetac, ne imitator, oponašatelj i ponavljač već dovršenoga i izvedenoga, već staralački ovladatelj novih situacija, novih teškoća i novih zadataka, uz pomoć snage njegove milosti. Bog se ne opetuje. On hoće u tebi oblikovati sasvim novu varijantu svetosti« (str. 49—50). Stoga, »moramo stalno gledati svece i razmatrati njihovo srce i njihovo djelo, ali ne zato da sve to jednostavno opetujemo ili da u tome nađemo izliku zašto smo mlitavi, jer — tobože — naša je situacija sasvim druga ... Kao što su oni izvršavali svoje konkretne zadatke, jednakim žarom i jednakom ljubavlju moramo mi spremno izvršavati — ne njihove, nego naše konkretne i neposredne zadatke ... Ti su zadaci često sasvim iznenađujući, novi, nečuvani, nesvodivi na išta što je do sada bilo, ali oni su naši ... i Bog od nas traži da mi te zadatke riješimo ... « (str. 51).

31. A sada, prije nego zađemo u tipologiju svetosti, valja istaknuti veliku novost Koncila u jednoj važnoj stvari: Koncil je htio — više praktički no teorijski — riješiti drevne teškoće i napetosti između »nutarnjeg života« i vanjske zaposlenosti, potom između kontemplacije i apostolata, i napokon, između svetosti i dužnosti svoga staleža.

Kontemplativci su uvijek osjećali da ih vanjska aktivnost odvlači od sjedinjenja s Bogom. Sv. Bernardo više svom učeniku papi Eugenu koji se tuži na prezauzetost poslovima: »Maledictae occupationes!« (*De consideratione ad Eugenium* I, 2, 3: PL 182, 731). Mora se priznati teškoća kako spojiti jedno i drugo, ali se teškoća nikada ne rješava pravilno ako se jednom žrtvuje drugo. Tu valja primijeniti nauk sv. Augustina i Pavla VI. o tzv. »spatia temporis — razmacima vremena« i o »izmjeni ritmova«! Nužno je usklađivati oboje: molitva i kontemplacija treba da vode akciji, a akcija hrani i traži molitvu i kontemplaciju. Dok nastojimo njegovati jedno i drugo, treba da razvijemo odgovornu savjest koja u trenutku umije odvagnuti i procijeniti što je važnije, čemu dati prednost, s time da se poslije nastoji naći način nadoknade za ono što je u procjeni začas zapostavljeno. Potrebno je mnogo razbora (raz-a — birati) da se postigne ravnoteža i istinita uzajamnost, ali treba izbjegavati ne samo preuzetnost nego i nedostatak hrabrosti.

Koncil se odlučio za ovo: sama svećenička i biskupska služba izvrsno je sredstvo posvećenja. Ona obuhvaća i njegovanje molitvenog i žrtvenog života i apostolata. Isto tako, sam ženidbeni stalež s nužnim suodnosima između muža i žene, roditelja i djece itd. postaje pravi i neizbježiv okoliš ženidbene svetosti. Teški se radnici posvećuju samim svojim teškim radom itd. To će se još jednom istaknuti u zaglavku 41G: »Svi, dakle, u svojim životnim prilikama... i pomoću njih... pa i u samoj vremenoj službi...«. Tu se ne smije prešutjeti drugi nauk sv. Bernarda u njegovu tumačenju Pjesme nad pjesmama: »Ljubav ne može ostati neaktivna... Oganj zapaljen kontemplacijom tako je jak da žarka želja 'sve poduzeti da Bog bude ljubljen' provaljuje van te monaha goni na putove propovijedanja... Ali on će se ubrzo povući u plodnu tišinu svoje meditacije da obnovi snage« (Cant. 57,9: PL 183,1054).

32. U daljnjim stavicima br. 41B-E govori o tipologiji svetosti. Rekosmo, ocrtavaju se neke temeljne kategorije kršćanskog života i poziva. Dakako, Koncil je uzeo samo tipične. Ponajprije, po božanskoj uredbi Crkva je dvokrilna: čini je jedan Božji narod u kojemu se razlikuju kler i laici. Stoga postoje i dva osnovna tipa svetosti: klerička i laička. U kler, dakako, spadaju ponajprije biskupi, zatim njihovi pomagači svećenici i đakoni, a popratno i pripravnici za svećeništvo. O svima njima Koncil iznosi temeljne obrise svetosti. Glavni oblik laičke svetosti jest ženidbena svetost i uz to radnička svetost. U Crkvi se začinje i treći temeljni tip svetosti — redovnička svetost kao tip udružene svetosti u koju se — u staležima i ustanovama odobrenima od Crkve — udružuju i klerici i laici. No taj se tip svetosti obrađuje zasebno u VI. poglavlju konstitucije »*Lumen gentium*«.

Ovdje, dakle, Koncil ima pred očima samo kleričku i laičku svetost. U kler, dakako, spadaju ponajprije biskupi, zatim njihovi pomagači svećenici i đakoni, a onda popratno svećenički pripravnici. Kao temeljni

oblik laičke svetosti Koncil navodi ženidbenu svetost, a onda popratno radničku svetost.

U svemu tome trebalo bi stalno upozoravati na paralelna mjesta u drugim koncilskim dokumentima. Tako npr. kad Koncil raspravlja o pitanjima kršćanske ženidbe u *Lumen gentium* 11B te 35B i u *Gaudium et spes* br. 47—52, donosi mnogo sastojaka za izgradnju cjelovitije duhovnosti braka i ženidbe.

Za sve ove vrste svetosti vrijedi temeljno načelo: kršćanin kojega god položaja i službe *ne posvećuje se izvan svoga djelokruga* nego naprotiv *baš izvršivanjem svih svojih obveza i zadaća u obiteljskim, društvenim i crkvenim suodnosima*, kako se to ističe osobito u vezi sa svećeničkom svetosti ili još bolje — za sve — u zaglavku 41 G (usp. naš br. 36 i br. 45).

33. Lako će se zapaziti da u nabranjanju sastojaka svetosti biskupâ, svećenikâ, djakonâ itd. ima ponavljanja. To je stoga što je teško razlučiti te sastojke koji su zapravo *komplementarni*, ne isključuju se nego upotpunjuju. Stoga, ako Koncil izrijeком spominje zastupničku molitvu kao sastojak svećeničke svetosti, treba je uvesti i u sastojke biskupske i đakonske svetosti.

34. A treba istaknuti i ovo: klerička svetost — i biskupska i svećenička itd. — treba da ima sve sastojke opće kršćanske svetosti (usp. naš br. 14 i 28,4). Biskup i svećenik nipošto se ređenjem ne isključuju iz zajednice vjernika, naprotiv, ređenje ih i poslanje još više s njom povezuje i obrazuje da joj služe. Vrlo je vrijedno proučiti stavak Koncila u br. 32D *Lumen gentium* u kojemu se nalazi glasovita riječ sv. Augustina: »Vama sam biskup, a s vama sam kršćanin« itd (PL 38, 1483). Uz tu se spominje i druga, njoj slična: »Radi sebe sam kršćanin, a radi vas predstojnik; što sam kršćanin koristi meni, a što sam predstojnik koristi vama« (PL 38,271).

35. O crt kleričke svetosti počinje sa *svetošću biskupa* (br. 41B). Ideal za kojim teži biskupska svetost jest Isus Krist, veliki i vječni svećenik, pastir i biskup naših duša. K a k o će biskup ostvarivati svetost? *Svetim biskupovanjem*. Svetost nije negdje izvan njegove službe, nego je baš sama služba — koju treba vršiti »sveto i veselo (bolje: zdušno), ponizno i hrabro« — »za njih odlično sredstvo posvećenja«. Dakako, i ovdje je glavni put savršenstva ljubav, ali njezino je područje baš »svaki oblik biskupske brige i službe«. Vrhunac biskupske ljubavi jest položiti život za svoje stado, a s druge strane »svojim primjerom voditi Crkvu svaki dan na veću svetost«.

Koncil spominje *sakramentalnu milost*. Danas vole govoriti o sv. redu i o sakramentu ženidbe kao o »društvenim sakramentima«. Stoga, milost biskupskog ređenja pruža uvijek nove Božje pomoći za pravu biskupsku svetost koja je stoga u najljepšem smislu »društvena svetost« — u službi cijele biskupijske zajednice, a obuhvaća: zastupničku molitvu — uređenje bogoštovlja i bogoslužja — propovijedanje ili evangelizaciju — upravu...¹⁶

¹⁶ Mnoge sastojke biskupske svetosti naći ćemo u *Lumen gentium*, gl. III, i u *Christus Dominus*, te u Direktoriju za biskupe koji u nas još nije objelodanjen.

36. I u svetosti prezbiterâ još se jače ističe isto načelo: služba kao okoliš posvećenja (radi svog služenja — u svom služenju — po svom služenju). »Svećenici... neka svagdašnjim vršenjem svoje službe rastu (= načelo rasta!) u ljubavi prema Bogu i bližnjemu.« A malo niže: »... umjesto da ih apostolske brige, pogibli i teškoće priječe u svetosti, neka se radije po svemu tome k njoj vinu (uzdižu).« Dakako, uz uvjet da svoju aktivnost hrane obilnim razmatranjem.

Koncilski se oci tu s posebnim osjećajem zaustavljaju na onim svećenicima koji se — poput sv. Ivana Arškoga — troše »u niskoj i skrivenoj službi« koja je i te kako podobna za posvećenje.

Kao prevažan sastojak svećeničke svetosti istaknuto je ovo: davati svima živo svjedočanstvo o Bogu kojemu, kako veli za se sv. Pavao, svim srcem služe (usp. Rim 1,9) prenoseći mu same sebe, po svojoj službi, za žrtvu (usp. Rim 12,1). Istaknuta je i zastupnička molitva (»za svoj puk i za sav Božji narod«).¹⁷

Dva puta ovaj stav govori o zajedništvu kao jednom od osnovnih sastojaka baš svećeničke svetosti: »neka čuvaju vezu (latinski *communio-nem*) svećeničke zajednice« i »neka se sjete koliko njihovu posvećenju pridonosi vjerna veza i plemenita (bolje: velikodušna) suradnja se svojim biskupom.« Očito je da je zajedništvo posebno zadaća i briga i samih biskupa među sobom i naspram svoga klera, a onda i naspram laika. A dekret *Presbyterorum ordinis* razvija još detaljnije svećeničko zajedništvo s biskupom, svim prezbiterijem i s laicima (br. 7—9).

37. Raščlanimo sada pod jednim brojem sastojke *đakonske* i — recimo tako — u užem smislu *kleričke* ili *sjemenišne svetosti*, točnije, svetosti svećeničkih pripravnika. Temeljni obrisi đakonske svetosti nalaze se u I Tim 3,8—10.12—13), pa je stoga Koncil ovdje vrlo kratak.

Klerička svetost u užem smislu jest svetost svećeničkih pripravnika, a sastoji se u svetom pripravljanju na zadaću svećenika-služitelja u Crkvi. Vrlo je važno da svećenički pripravnik sebe doživljava po onom što još nije, pa da nekako sve odgađa do dana kada će postati svećenikom. On već jest svećenički pripravnik. Stoga je okoliš njegove zasebne svetosti sve ono što ta priprava za svećeništvo po naknadama i smjernicama Crkve obuhvaća. Možda je ta »crkvenost« ukratko sažeta u izrazu »pod nadzorom biskupa« što uključuje svakako poseban odnos kleričke svetosti prema svome biskupu, ali je otvoreno i široj crkvenosti. Svakako među sastojcima te pripravničke svetosti treba istaći karizmu proučavanja teologije: svećeničkog pripravnika Crkva obvezuje da produbljuje svoju vjeru i proučavanjem teologije. Ipak, bitni vid njihove svetosti, koji treba da se odražuje u svemu pa i u studiju, jest u tome da cijelo biće (»pamet i srce«) suobličje (bolje: suoblikuju) tako uzvišenu pozivu. Potrebno je da postignu svojevrstan svećenički-služiteljski mentalitet čovjeka posvećena Bogu u službi Božjemu narodu. Za to se hoće: postojanost u molitvi — gorgljivost u ljubavi — »sve raditi na slavu i čast Božju« — »misliti na sve što je istinito, pravedno, na dobru glasu (usp. Fil 4,8).¹⁸

17 O svećeničkoj svetosti valja proučiti još *Lumen gentium* br. 28, a napose cijeli dekret *Presbyterorum ordinis*, napose br. 7 do 9 u kojima se razvija tema o zajedništvu svećenika i svećenika, svećenika i biskupa, svećenika i laika.

18 O svetosti svećeničkih pripravnika riječ je u *Optatam totius*, naročito u br. 4—12, te pomalo u svoj *Ratio fundamentalis*, naročito u uvodu. Dakako, sva svetost svećeničkih pripravnika treba da je usmjerena k svetosti svećeničkoj, pa se mora na tim vrelima i nadahnjivati.

38. Pri kraju br. 41D Koncil je posijao »malo sjeme« o jednom novom obliku svetosti što je nekako rubna, između laičke i kleričke; u biti je laička, ali je Koncil stavlja u »kleričku« svetost, točnije u svetost služitelja Crkve. Po Koncilu dakle, ističe se kao zaseban stil svetosti: a) laici — b) koji imaju Božje izabranje (čime se ističe karizmatičnost) — c) konvalidirano, provjereno biskupskim pozivom (dakle, pravo crkveno zvanje) — d) da se posvemašnjim sebedarjem (»plene«) predaju apostolskim poslovima. Takvi ne pripadaju nikoj redovničkoj družbi niti sekularnom institutu savršenstva. Ostaju laici — bilo pojedinačno ili udruženo — i žive najredovitiji život u svijetu, a posao im je posve apostolski. Za »crkvenost« njihove službe jamči biskupova provjera i poziv.

39. Ako bismo sada htjeli da ujedno sažmemo temeljne sastojke kleričke svetosti u najširem smislu, treba je svesti na ovo: 1) to je poslužiteljska svetost, *sanctitas diaconalis* — služenje u zajednici vjernika; 2) ona treba naročito davati živo svjedočanstvo o Bogu; 3) treba da njeguje zastupničku molitvu; 4) osobito treba da njeguje što svestranije zajedništvo...

40. Prelazimo na *učiteljski ocr* laičke svetosti. I tu ističemo dosje: a) uzimlju se samo tipični predstavnici; b) treba uzeti u obzir druge koncilske dokumente gdje nalazimo sastojakâ laičke svetosti (kao npr. u dekretu *Apostolicam actuositatem*, u konstituciji *Gaudium et spes* i drugdje).¹⁹

41. Br. 41E utvrđuje malu *duhovnost braka*. Brak i ženidba svakako su »vlastiti put« svetosti. Zapazimo pomno razlikovanje *bračne* i *roditeljske* svetosti. Kao *bračni drugovi* muž i žena treba da »vjernom ljubavlju jedno drugo cio život podržavaju u milosti«. Kao *roditelji* treba da a) s ljubavlju primaju od Boga djecu i b) da ih poučavaju u kršćanskom nauku i evanđeoskim krepostima.

No, *bračna* i *roditeljska* svetost ne ostaje ograđena obiteljskim domom; ona treba da zrači u društvu i u Crkvi, ona je subitno *apostolska*: a) svima treba da daju »primjer neumorne i velikodušne ljubavi«; b) treba da izgrađuje bratstvo ljubavi (očito, u široj rodbinskoj i susjedskoj povezanosti); c) time postaju *znak* i *sudionici* one ljubavi kojom je Krist ljubio svoju Zaručnicu-Crkvu. Tu se proglašuje vrhunski zakon bračne i roditeljske ljubavi: u braku predati se jedno drugome, u obitelji jedni drugima (usp. Ef 5,25). To što savršenije pripadanje jednog drugome, jednih drugima nije samo znak, nego — kako Koncil veli — i sudioništvo u Kristovoj ljubavi prema Crkvi. U bilješci se navodi odlomak enciklike Pija XI. koji je u kontekstu svoga vremena vrlo značajan: »To najtješnje povezivanje duša, ta stalna revnost oko uzajamnog usavršavanja može se vrlo točno definirati — kako to veli Rimski katekizam — prvotnim ciljem i razlogom braka, dakako, promatramo li ga ne toliko u strogom smislu kao instituciju služenja zakonitoj prokreaciji i odgoju, nego više u širem smislu kao posvemašnji vez, intimnu povjerljivost i zajedništvo cijelog života.«²⁰

19 Najviše sastojaka o laičkoj svetosti naći ćemo zajedno u *Lumen gentium*, u cijelom IV. poglavlju *O laicima*. Upućujemo i na knjigu Z. BEZIC, *Tko je apostol*, Split, 1975.

20 Sastojke ženidbene svetosti potražimo još u *Lumen gentium* br. 11B te 35C i u *Gaudium et spes* br. 11; br. 25; br. 47 do 53.

42. Koncil se tu ne zaustavlja nego u istom br. 41E spominje i daljnje tipove laičke svetosti. Dakako, ne sve već samo — tipične.

Zaustavlja se još na tri kategorije laičke svetosti: celibatarci — teški radnici — svakovršni obnevoljeni i patnici.

Najprije se govori o *celibatarcima* rječnikom stare Crkve, pa se po 1 Tim 5,1—16 spominju »udovice« i »neoženjeni«. U sv. Pismu se naznačuju tri moguća slučaja: a) udovice koje nemaju nikoga na svijetu, pa se Crkva obvezuje da se za njih brine, a upućuju se da se posvete Bogu molitvom (r. 3. 5. i 16.); b) druge imaju obitelj kojoj mogu biti na uslugu, a zauzvrat imaju pravo na uzdržavanje (r. 4. 8. i 16.); c) treće se — kao po nekom posebnom pozivu — posvećuju karitasu u mjesnoj vjerničkoj zajednici: Pavao im iskazuje posebnu čast i drži ih posebnom grupom (r. 9—10), ali postavlja i strože uvjete za takvu posvetu (treba da je navršila 60 godina). Mlađima preporučuje ženidbu i brigu za djecu, što će im omogućiti ekvilibrij i zrelost. Koncil ima svestraniji pogled, pa svima neoženjenima i neudatima — muškima i ženskima — otvara nove mogućnosti za različite djelatnosti u Crkvi. O celibatu će još biti govora u 42C.

43. U sklopu 41E vrlo je važan odlomak o *radničkoj svetosti*. Koncil se usredotočuje na one koji se bave *teškim poslovima*. Postavlja im se uzor Krist »čije su ruke radile tesarske polove i koji uvijek s Ocem radi na spasenju sviju«. Njihova »*actuosa caritas* — radnička ljubav« prema tome jest nasljedovanje Krista; njome oni sami sebe usavršavaju — pomažu svoje sugrađane — pridonose boljitku svega društva — svega stvorenja. Kako vidimo, Koncil radničkoj svetosti otvara perspektive: individualne, društvene i kozmičke.²¹

Taj teški rad — a često i tešku situaciju radnika — treba da podržava *kršćanska nada* s jedne strane, a s druge *prava solidarnost* po kojoj nose teret jedni drugih (Gal 6, 2). Tako se oni *samim svojim svagdašnjim radom* mogu vinuti k svetosti. Koncil vrlo diskretno napominje poseban *radnički apostolat* koji će biti poglavito u tome da među sobom podržavaju ovu nadu i solidarnost. Time će nasljedovati Krista u oba oblika njegove zaposlenosti: tesarske i apostolske.

44. Nisu smjeli biti zaboravljeni *bolesnici* i svakovršni *patnici*, a napose progonjeni što se bore za pravednost. To nije pusti panegirik trpljenja, nego imprimatur i ovjerovljenje da je to pravi, čak povlašteni put k svetosti i suobličavanju s Kristom patnikom i bolnikom, progonjenim i raspetim (pravdoljupcima).

45. Zaglavak br. 41G još jednom naglasuje fundamentalnu temu, po treći put: T k o je pozvan na svetost — u č e m u je svetost — g d j e i k a k o se ona ostvaruje. Dakle, t k o je pozvan? Svi vjernici. G d j e i k a k o: a) u svojim životnim prilikama, službama i okolnostima; b) baš s pomoću njih; c) pa i u samoj vremenitoj službi. Nikakav alibi, nikakvo otuđenje nije moguće. Svetost nije u bijegu nego u sučeljenju. Formalno, ona se sastoji u ljubavi, primijenjenoj na svoje životne prilike. Ipak,

²¹ O radničkoj svetosti ima vrlo mnogo u *Gaudium et spes* br. 33 do 39 pod naslovom *Ljudska djelatnost u svijetu*, gdje je osobito značajan br. 38; poglavito o radu riječ je u br. 67.

ističu se još dva oblika te ljubavi: aa) sve s vjerom primati iz ruke nebeskoga Oca i bb) surađivati s Božjom voljom. To je prijelaznica na slijedeći broj.

IV. PUTOVI I SREDSTVA SVETOSTI (42A-E)

46. U br. 42 Koncil se usredotočuje na pitanje: Kako se posvetiti? Odgovor je: *ima mnogo sredstava i putova, ali svi putovi se slijevaju u jedan — u dvokrilnu ljubav prema Bogu i bližnjemu.* Stoga br. 42A u uvodnom odlomku govori o ovom sveobuhvatnom putu, o ljubavi, koja je znak Kristova učenika (usp. IV 13,34 i dr), a potom o glavnim izrazima i procvatima te ljubavi.

Zapazimo u br. 42A najprije biblijsku dokumentaciju: 1 Iv 4,16; Rim 5,5, Kol 3,14, Rim 13,10. Dobro povežimo te tekstove u skladnu cjelinu, kako to čini Koncil, i zapazimo postupak izlaganja.

Najprije, zapazimo da Koncil ne počinje s time da je *ljubav* najveća zapovijed, nego *ljubav je prvi i najpotrebniji dar.* Za nju, dakle, treba u prvom redu moliti, a onda — treba je odgovorno primiti i dalje raspoklanjati.

Tu se upliće razgovor o tzv. *ulivenim krepovima*. Prije no što će nam ljubav postati obveza, ona nam je darovana: Bog je *svoju ljubav* ulio u naša srca, i to po osobnoj ljubavi-Duhu Svetom. Tako mi, ljubeći Boga i bližnjega ljubimo onom ljubavlju što je Bog stavlja u naša srca. Ali *dar postaje obveza.* Treba da sve učinimo (sinergija) da ta ljubav »kao dobro sjeme« u duši raste (= načelo rasta) i donese plod (usp. naš br. 4, 6, 12).

47. Tu se upliće razgovor o *sredstvima* da dopremo do savršene ljubavi, do svetosti. Pomno pazimo na koja to sredstva Koncil upućuje: 1) Rado slušati Božju riječ (slušati da bismo je poslušali; da bismo postali Božji sumišljenici pa onda, u danim prilikama, njegovi suradnici; 2) Vršiti njegovu volju, uz pomoć milosti (stoga prethodno: proučavati njegovu volju); 3) Često sudjelovati (ne samo primati) u svetim sakramentima, naročito u Euharistiji, i u svetim činima; 4) Postojano se posvećivati molitvi — samoodricanju — djelatnom služenju braći (= dobrotvornosti) — vršenju svih kreposti. Zapažamo dvoje: aa) Koncil je poglavito istaknuo *komunitarna sredstva posvećenja*, ne zanemarujući dakako ona više *osobna i zasebna* (ne razdvajamo ih, ali ih znajmo razlikovati); bb) ovdje treba uputiti na LG 11 u kojemu se govori o »divnim sredstvima spasenja« — o sakramentima.

48. No pošto su istaknuta raznovrsna sredstva, opet se pri kraju br. 42A sve svodi na *jedinstveni i sveobuhvatni put — na ljubav.* Ona je veza savršenstva i izvršenja Zakona (Kol 3,14 i Rim 13,10). Ona »*upravlja* svim sredstvima posvećenja i *daje im oblik i dovodi ih do cilja*«. *Formalno, dakle, svetost je u ljubavi.* Tu je vrijedno prepisati što veli Pio XII. u govoru svećenicima *Menti nostrae* (Đakovo 1951., str. 4): »Prema naučavanju božanskog Učitelja savršenost kršćanskog života sastoji se u ljubavi prema Bogu i bližnjemu (Mt 22,37—39), i to u žarkoj, revnoj i djelotvornoj ljubavi. Ako ona ima ove sve oznake, onda obu-

hvaća sve kreposti (1 Kor 13,4) te se može nazvati vezom savršenstva (Kol 3,14). Prema tome, u kakvoj god se kondiciji čovjek nalazio, mora prema tome upravljati svoje naknade i djelovanje.«

49. Ovo što sad slijedi u 42BCD možemo nazvati *izrazima ljubavi*. Napominjemo odmah da je u vezi s tim dvaput intervenirao na Koncilu naš kard. Šeper.²²

50. »Osobit dar (i opet najprije dar) i najveći dokaz ljubavi« jest *mučeništvo*. Koncil najprije navodi kristološko utemeljenje: 1 Iv 3,16 i Iv 15,13. U rječniku sv. Ivana dati život znači žrtvovati Bogu samoga sebe, s kulturalnim prizvukom. Mučeništvo je *izvanredan poziv*. U biti, ono je svjedočanstvo ljubavi, i to »pred svima, osobito pred progoniteljima«. Izvorno riječ *martus* znači *svjedok*, a svjedok je per excellentiam onaj koji posvjedoči *sebe darnom žrtvom svoga života*. Ono na najsavršeniji način suobličuje Kristu. Sâmo mučeništvo ne daje se mnogima, ali svi moraju njegovati u sebi pripravnost da i mučenički priznaju Krista pred ljudima i da ga slijede na putu križa za vrijeme progona. Tim posljednjim riječima šire se perspektive: sâmo mučeništvo može biti najviša, ali trenutačna žrtva; postoji i *polagano mučeništvo* u tjeskobnim vremenima kršćanstva i Crkve. Msgr Philips žali što se mučeništvu ne daje dosta mjesta u današnjoj teologiji i propovijedanju. To je i potaklo kard. Šepera da se založi za ovu formulaciju Koncila. Sv. Ciprijan je išao na mučilište kao na oltar. U Origenovu *Poticaju na mučeništvo* frapira upornost kojom se mučenikova smrt pridružuje otkupiteljskom misteriju, a prolijevanje krvi se uzdiže kao drugi krst.

51. Daljnji izraz ljubavi koja nastoji oko savršenstva jest *vršenje evanđeoskih savjeta* (br. 42CD). Tu su potrebne važne uvodne napomene:

Prvo, Koncil uči da postoje »*mnogi savjeti* što ih Gospodin u Evanđelju predlaže svojim učenicima na vršenje«, osim klasične trijade koja se ustalila od Srednjeg vijeka (siromaštvo, poslušnost, čistoća).

Drugo, već su oci uočili bitnu razliku između *savjeta* i *zapovijedi*: savjet se *dragovoljno* preuzimlje kao obveza. Čini se da je već sv. Pavao upozorio na tu razliku kada govoreći o djevičanstvu veli: »Glede djevica nemam zapovijedi (epi-tage), nego savjet« (1 Kor 7,25). Za *savjet* grčki izvornik ima *gnome* što znači mišljenje (mudra i iskusna čovjeka) ili prijedlog. Tu Vulgata ima *consilium* — *savjet*. U svakom slučaju zahtjeve ljubavi. Koncil navodi *Origena* koji u svom Komentaru Mateju 10,14 (PG 14,1275) piše: »Zapovijedi su proglašene da nam omoguće platiti naše dugove (ono što smo dužni) . . . A *djela velikodušnosti* ne činimo jer su zapovjeđena. Tako npr. djevičanstvo nije plaćanje nekoga duga ni izvršenje neke zapovijedi, nego prinos (dragovoljne) žrtve povrh onoga što smo dužni«. Značajan je ovaj žrtveni rječnik, sličan onome o mučeništvu. Sv. *Augustin* još je jasnije u svojoj raspravi *O djevičanstvu*: »Zapovijed je ono što smo dužni izvršiti nećemo li zgriješiti. A glede savjeta, ako ga zanemarimo, postizavamo manje dobro, ali ne činimo nikakvo zlo«. K tome, oci su vrlo oštro reagirali protiv svih strujanja u Crkvi (enkratiti, montanisti) koja su zastupala rigorizam i od djevičanstva htjela napraviti zapovijed na štetu ženidbe.²³

²² Usp. ŠAGI-BUNIĆ T. J., n. dj., str. 217.

²³ Usp. ŠAGI-BUNIĆ T. J., *Povijest kršćanske literature*, I, Izdanje Kršćanske sadašnjosti, Zagreb 1977, str. 391–392.

Vrlo je značajan tekst *sv. Franje Saleškoga* u njegovu *Traktatu o božanskoj ljubavi* (VIII,6): »Bog ne želi da svaki pojedinu kršćanin vrši sve savjete, već samo one što su za nj prikladni — već prema raznolikosti osoba, vremena, prilika i oblika, kako to već ljubav iziskuje... Svi su savjeti dani za savršenost kršč. naroda, ali nisu svi za savršenstvo svakog pojedinog krščanina«.

Treće, tu Koncil još ne govori o vršenju savjeta u tzv. staležima ili ustanovama savršenstva. O tom će progovoriti poslije, u poglavlju o redovnicima (br. 43 do 49). Kada Koncil u V. poglavlju *Lumen gentium* proglašuje obvezu svih krščana da nastoje oko svetosti ili savršenstva, nipošto ih time ne obvezuje na tzv. stalež savršenstva. Izvršno o tome uči *Pio XII*: »Bog nije svu svoju djecu pozvao u stalež savršenstva, ali svakoga pojedinoga od njih pozivlje na savršenstvo svoga staleža« (Govor »Recentemente uniti« od 6. XII. 1939). U govoru Trećorecima Italije 1. VII. 1956. to ponovno ističe: »Pojam savršenstvo (po Koncilu svetost) ne poistovjećuje se u strogom smislu s pojmom stalež savršenstva, jer se zaista herojsko krščansko savršenstvo u vezi s Evanđeljem i križem može naći i izvan svakog staleža savršenstva... te je svaki krščanin pozvan da svim silama upre te dospije do vrhunca savršenosti«. U govoru djevojčicama Katoličke akcije 30. XII. 1953. *Pio XII*. se vraća na tu temu: »Vaša mala dob nipošto nije zapreka na putu savršenstva... Tjelesna dob ni najmanje ne smeta duši pa čovjek i u djetinjstvu može postići savršenu duhovnu dob«.

52. Ako konstitucija o Crkvi u 42C počinje s celibatom, to je stoga što je Sveto pismo o njemu najizričitiije. U Mt 19, 11—12 Isus veli da toga svi ne razumiju, nego oni kojima je dano. Po sv. Pavlu, kad je riječ o ženidbi ili djevičanstvu, »svatko ima svoj dar od Boga, jedan ovako, drugi onako« (1 Kor 7,7). Na osnovi toga Koncil govori o djevičanstvu ili celibatu (bezbratnosti) ili, malo poslije, o savršenoj uzdržljivosti u prvom redu kao »o dragocjenom daru božanske milosti što ga nebeski Otac nekima daje«. U tekstu se nadalje ističe temeljno nadahnuće i razlog djevičanstva: radi kraljevstva nebeskoga. Formalno opravdanje, dakle, da tko prigrlji takav način života jest da se čovjek n e r a z d i j e l j e n i m s r c e m (1 Kor 7,32—34) i l a k š e posveti Bogu i Božjim stvarima. Tako prigrljeno djevičanstvo je ujedno »znak i poticaj ljubavi« te »posebno vrelo duhovne plodnosti u svijetu«.

Tu se može postaviti uobičajeno pitanje koje Koncil zaobilazi: što je savršenije — ženidba ili djevičanstvo? *Apstraktno* govoreći, djevičanstvo, jer je — po Evanđelju i po sv. Pavlu — već predokus budućega svijeta, uvodi u eshatološko stanje čovječanstva. No *konkretno*, savršenije je ono stanje za koje se čovjek osjeća pozvanim pa nastoji živjeti svetost toga stanja. Nadalje, svi su krščani — i u braku i izvan braka — dužni Boga ljubiti svim srcem. Oni to u braku čine udruženom, sjedinjenom ljubavlju, a u celibatu nekako neposrednije — nepodijeljenom ljubavlju. Nepodijeljena ljubav po sebi je lakša, ali zahtijeva druge žrtve. *I jedan i drugi oblik ljubavi može biti izvor posvećenja*. Koncil ih rekosmo, ne uspoređuje, već jednostavno ističe vrijednost posvemašnjeg i nepodijeljena samodara Bogu. Kad se celibat nerijetko izdiže kao »andeoska« krepost, nije posrijedi neka simplicitička angeloglogija, nego se oci pozivlju na Lk 20,36 gdje Isus aludira na konačni preo-

bražaj svijeta kojemu je djevičanstvo već neki navještaj. I po Pavlu 1 Kor 7,29—31 ono ima pečat eshatona.

53. U br. 42D zajedno se govori o dva daljnja savjeta — *poslušnosti i siromaštvu*. Za oba savjeta daje *kristološko utemeljenje*: Fil 2,7—9 i 1 Kor 8,9 Vršenje tih savjeta izvrsno suobličuje Kristu. *Svi su vjernici dužni u određenoj mjeri biti »nasljedovatelji i svjedoci te Kristove ljubavi i poniznosti«*. Ali Crkva se raduje što *mnogo njih to »spasiteljevo poništenje (kenosis = Fil 2,7 = po našem prijevodu »opljena«) jače slijede i jasnije pokazuju«*. Ti k o m p a r a t i v i žele istaći dragovoljnost u onome što nije za sve obvezatno. Važne su i one, nekako usputne, primjedbe Koncila koji nastoji oko kratkoće: a) povezuje se siromaštvo sa slobodom djece Božje; b) potanje se definira savjet-zavjet poslušnosti: kada se čovjek iz ljubavi prema Bogu podvrgava čovjeku u onome što spada na savršenost, više no što to zahtijeva opseg zapovijedi, i to stoga da potpunije slijedi poslušnoga Krista. Zapravo, po latinskom, istaknuto je potpunije suobličenje Kristu poslušnome.

54. Potrebne su neke popratne napomene u oba savjeta: 1) Što se tiče poslušnosti, po Koncilu nije potrebno u poglavaru »gledati Boga«, jer to nije uvijek lako »vidjeti«. Dosta je, i to je psihološki mnogo jednostavnije, a žrtva je ista: *radi Boga podvrgnuti se čovjeku*. 2) Iz teksta je posve jasno: *svi su kršćani dužni slijediti kako će on to provesti*. Pogotovo gledom na materijalna dobra, svi su dužni dati drugima, potrebnijima, udjela u svojim dobrima. To se po Bibliji zove: *dati milostinju*. Za siromaštvo je, dakle, *za sve obvezatna određena distancija od materijalnih dobara i unutrašnja sloboda prema njima*. Ali koji idu putem savjeta, posve se odriču vlasništva, izvlašćuju. U jednom i drugom slučaju vezan je elemenat: *zajedničarenje — dati drugima udjela u svojim dobrima*. 3) Može se natuknuti i ovo pitanje: *ako za svetost nisu bitni evanđeoski savjeti — (iako se svetost nekako vlastitije vrši njihovim opsluživanjem, v. 39B) — možemo li onda razlikovati jednu svetost putem zapovijedi, a drugu putem savjeta*. Najbolji odgovor ne tjera mak na konac i ostaje na liniji Evanđelja: *savjeti nipošto nisu zapovjedeni, a pojedinci mogu primiti dar Božji koji ih nuka da ih dragovoljno prihvate, i to bilo osobno i zasebno (kako se ovdje misli) ili u udruženom načinu života, tj. u redovništvu ili svjetovnim ustanovama savršenstva (to je uvod u slijedeće poglavlje VI. o redovnicima)*.

55. Br. 42E u zaglavku još jednom naglasuje: *Svi su vjernici pozvani i dužni nastojati oko svetosti i savršenstva svoga staleža*. Ta je svetost, dakako, i ovdje u savršenoj ljubavi. No Koncil ne može završiti svoj ekspezo o svetosti, a da ne upozori na važnu *zapreku savršenoj ljubavi* te ukaže na *temeljnu askezu* koja je na tom putu potrebna. Koncil je to formulirao izravno pozitivno, a neizravno negativno. U središtu pitanja jest *upotreba dobara ovog svijeta*. To nisu samo materijalna dobra, nego i dobra kulture, zatim ženidba, društveni položaj itd.

Negativno govoreći, treba paziti da ne bude ugrožen onaj nuždan *duh evanđeoskog siromaštva* koji je za sve obvezatan: bilo zbog *nepravilnog služenja tim dobrima*, bilo zbog *grešne privrženosti bogatstvu*. Stari su imali aksiom: *»Uti non frui — Koristiti se, a ne uživati — Služiti se njima, ne služiti im«*. Koncil navodi riječi sv. Pavla, i to po

grčkom izvorniku, koje je teško izreći hrvatski: »Koji se služe ovim svijetom, neka se ne ustavljaju na tome, jer prolazi obličje ovoga svijeta« (1 Kor 7,31). Posrijedi je igra riječi između oba glagola: *hraomai* — *katahraomai* koji stoje u odnosu *koristim se* — *do dna se koristim* (jer mi je to sve). *Katahraomai* bilo bi nekako blizu onoj: »Uzmi sve što ti život pruža!« **P o z i t i v n o**, Koncil daje uputu: kršćani treba da umiju »pravilno upravljati svojim osećajima«. Riječ »affectus« ovdje može imati jače značenje: potrebno je postići umijeće dobre procjene i *odvagivanja*, ukratko *vrednovanja* stvari s božanskih gledišta ili »sub specie aeternitatis — pod vidom vječnosti«. Nove liturgijske molitve značajno su promijenile negdašnje formulacije: »Daj da *preziremo* zemaljsko, a *ljubimo* vječno« u novom misalu glasi: »Daj nam *pravo vrednovati* zemaljsko, te ne *izgubimo* vječno«.

SUMMARIUM

Analysi subicitur V. caput constitutionis dogmaticae Lumen gentium de universalis vocatione ad sanctitatem in Ecclesia. Exhibetur breviter significatio huius capituli (n. 1—3). Sanctitas est realitas ecclesialis (n. 4 et 23), distinguitur autem in ontologicam et moralem, ita tamen ut semper adnotanda est prioritas gratiae Dei praeventis quae tamen expostulat nostram sunergiam (n. 5—6 et 19). Efferuntur varii aspectus sanctitatis: trinitarius, christicus, pneumaticus (n. 7 et 15—19), staurologicus seu potius paschalis (n. 27), poenitentialis (n. 20) necnon anthropologicus, in quantum sanctitas non parum affert progressui humani consortii (n. 23). Prouti materia postulat, saepius sublineatur universalis, i. e. omnium christianorum ad sanctitatem vocatio (n. 9. 21—22 et 55) necnon multiformitas quae exinde sequitur (n. 11 et 25 sq). Num. 25 effert unitatem in multiformitate: unitatis elementa examinantur in n. 27—28, multiformitatis autem rationes enucleantur in n. 29—30. E textu Concilii clare apparet quaedam typologia sanctitatis, quae distingui potest in clericalem et laicalem (n. 32—45). Huic laicali sanctitati peculiaris attentio praebetur (n. 40—45) atque momentum doctrinae S. Francisci Salesii extollitur (n. 22 et 51). Non obliviscuntur ii qui »proprio quodam modo« ad sanctitatem vocantur per exercitium consiliorum evangelicorum (n. 13 et 51—55). Cum de mediis atque viis ad sanctitatem sermo fit, via excellentissima extollitur quae omnes alias subsumit, nempe amoris atque caritatis (n. 46—48) cuius praecipuae expressiones delineantur: martyrium — coelibatus — praxis consiliorum evangelicorum (n. 50—55). Duae quaestiones obvie tanguntur, prima de veteri tensione inter vitam activam et contemplativam (n. 31), altera de distinctione praeceptorum et consiliorum (n. 51). In n. 55 et ultimo sublineatur maxime necessaria ascesis christiana quae, iuxta Apostoli monitum, in eo est ut recte perpendatur quo sensu, quo fine huic mundo utendum sit.